

IPUIÑAK

Buztintza'tar Errose'k eginda, ta
Kerexeta'tar Jaime'ren ardurapean
argitaratuta.

IV

MARI-URRIKA TA ARTZAINA

Bein baten, *Aldrabasketa*'ko artzain zaarrari, Anboto'ko Mari-Urri-
ka'k ilinti biztua eskiñi eutsan. Artzain zaar arek, baiña, emakume ba-
kan arek eskiñi eutsan bezuza (erregalua), ezetara be ez eban artu nai
izan.

Orduan, Mari-Urrika'k, bezuza ez artzearen zegaitia jakin gurarik,
artzain zaarrari esan eutsan:

—Ilinti polit au, zegaitik ez dozu artu nai?

—Ilinti polita ori? Bestelako gauzea! —erantzun eutsan artzainak—. Amaikatxo orrelako ba-dago gure supazterrean... Ez, ilinti ori ez daroat
iñora...

Oker zagoz, artzain: onelakorik ez dago zure etxean. Artu ta eroan
egizu, ba; ta zeure etxean ikusiko dozu ondo au dan gauza ederra. Ilinti
berezia da... Tirozu, eroan egizu...

Esanen-esanez ta ekiñen ekiñez, alako baten, Mari-Urrika'k, artzain
zaarra ilintia artzera jarri eban. Eta gure gizona, eskuratzeaz batean,
mendia-zear eta basoa-bera etxerantz abiau zan. Eta etxeratu zanezkoxe,
bere emazteari arnas-oska esan eutsan:

—Ona emen Mari-Urrika'k egiñiko bezuza...

—Ori bezuza? A lelotzarra! —esan eutsan emazteak irriz—. Ilintia
da-ta! Oraindiño olakorik! Eskaratzeko supazterrean amaika olako
ba-dago...

—Olakoa ez dala esan daust berak, baiña... Gauza berezi bat dala-ta,
artzeko ta artzeko esanaz, *nai-ta-nai* ez artu-erazo daust.

—Mari-Urrika'ren maltzurkeriak... —erantzun eutsan emazteak.

—Maltzurkeria edo zera... ez dakit nik zer izan daiteken be —esan
eban gizonak arduraz—. Ia, ba, eutsi ilinti au, ta zelakoa dan, zcure
eskuz eta begiz ikusi.

Eta beste bagarik, ilinti bakana, gizonaren esku gogorretatik ema-
kumearen esku bigunetara igaro zan.

Eta, zer izan zan orduan! Ilinti bakanak, emakumearen eskuetara eldu zanekoxe, urre-diruak parrastaka jaurti ebazan eskaratzaren erdi-erdira. Alako dirutzarik!

A ikustean, emaztea, pozaren-pozez zoro bat eginda, «au zoriona, au zoriona» eta, astirik artu ezinda, deadarka ta zarataka asi zan.

—Ilinti miragarri au dala-ta, zoriontsu gara, gizon! —iñoan poza-rran—. Dana dirua ta dana urrea! Olako aberastasunik eta olako zorionik! Orain, baiña, ene gizon, gure zoriona andiagotzeko, biar goizean Anboto'ra joanda, Mari-Urrika'ri berau lako beste ilinti bat eskatu bear dautsazu... Orduantxe bai izango gareala benetako aberats eta zoriontsu...!

—Naiko zoriontsu ez gara, ba? —erantzun eutsan gizonak—. Lenari begiratu ezker, aberastasunik asko daukagu bai, arranotan! Zetako diru geiago?

—Ez, ez ta ez... Ez dogu naiko... —esan eban andreak negar-muzkeriz—. Ondiño askoz aberastagoak izan gaitkez-ta... Zoaz biar Anboto'ra; zoaz andrearen esana egitearren be, ta Mari-Urrika'ri ilinti bat eskatu egiozu. Eta berak ezer itanduten ba' dautsu, emaztearen esana egitearren joan zareala esango dautsazu...

Geigoko bagarik, *Aldrabasketa*'ko artzaiña, emaztearen esana egitearren, biaramon goizean Anboto-atxera joan zan; eta bertako txuntxurrean Mari-Urrika'ri beste ilinti bat eskatu eutsan.

Anboto'ko andereari, artzaiñaren eskakizunak barre eragin eutsan; eta andera bakan arek, irri-barreka ta txantxetan-benetan, artzain zaarri esan eutsan:

—Zer, artzain? Zer da'azu? Lengo eguneko ilintia nekez baten artu... ta orain zeu zatoz beste baten eske? Zer dala-ta?

—Entzun, ba, Mari: atzoko ilintia atsegin be atsegin izan ebalata, amazteak lengoa lako beste baten billa bialdu nau... Beraz, andrearen esana egitearren etorri naz.

—Eta andrearen esana egitearren etorri zara? A, gizon oilloa! —esan eutsan Mari-Urrika'k begirakune zorrotzez—. Andrearen esanak egiten ba'diarduzu, ez diarduzu txarto be, zeure andrearen aundigurakeriak galduko zaitu-ta.

Eta Mari-Urrika'k, esanak esan eginda gero be, artzain zaarri ilinti aundi bat eskuratu eutsan; eta artzaiña, bestea lako ilintia izango zalakoan, mendia-beera ezti-bitsetan joan zan.

Bitartean, Mari-Urrika'k abots itzalez abestu eban:

Andrea etxean agintari,
gizona etorri mandatari;
izarrak goian ager orduko,
damuko yako berari.

Aldrabasketa'ko artzaiñak, ilinti a be, aurreragokoa lez, emaztearen eskuan ipiñi eban, urre-diruak parrastaka urtengo ziralakoan.

Baiña orduan jazo zan jazo zana! Ilintiak ikutzeaz batera, emakumearen eskuak sapoz ta sugez bete-bete egin ziran: ilintiaren barrutik urteniko sapo-suge iguingarriak ziran. *Aldrabasketa* basetxeko baztarrak be, pizti b' durgarriz bete ziran.

Alako zoritxarra ikusita, sonar-emazte gaisoak negar baten asi ziran; eta ikara baten igaro ebezan urrengo egunak be.

Azkenez, erriko abadeari dei egitea erabagi eben. Eta abadeak, etxeko bazterrak ur bedeinkatuz busti ondoren, pizti guztiak jaurti ebazan.

V

MUTILLA TA MUSKERRA

Domeka-goiz baten, *Oxintxueta*'ko mutil gaztea, ez mezarik entzun, ez ur bedeinkaturik artu, ezetariko kristau-bearkunik be bete bagarik, patxaraz-patxaraz basora joan zan.

Mutilla, joan eta joan joian bidean; eta aurrera ta aurrera egiñaz, mendi gaillurrerantz egiten eban beti. Eta bide-zati aundia orrela igarota, zastraka arte batera eldu zanean, pizti narrazti batek ezkerreko oiñean, «zart!», min bizi mingarria egin eutsala konturatu zan. «Ai ene!» aundi bat egiñaz begiratzen dau, ta musker aundi batek bere oiñean agoa ezarrita cukala ikusi eban.

Estutu zan; larritu zan; eta esku-makilleaz zartada errimeak emoten eutsazanarren, muskerrak ikararik be ez, gogor bertan.

Ori ikusita, mutilla, inguruetara begi luzez begiratuta, laguntza-eske deadar baten asi zan.

Bere deadar zolietara, atsotxo bat agertu zan. Eta atsotxo zaarra, mutillaren oiñean alako musker aundia ikusi ebanean, arrituta gelditu zan. Eta zur eta lur eginda, bere esku biak buruan ebazala, mutillari eruki aundiz esan, eutsan:

—A, mutil! Ederra daukak aldean! Gaur, domekaz, mezarik entzun dok?

—Ez, ba, ez dot entzun —erantzun eutsan mutillak negar-muzkeriz.

—Eta ur bedeinkaturik artu?

—Ezta...

Kristau-bearkunak ez ebazala bete ikusi ebanean, atsoak barriro be bere esku biak burura jaso ebazan; eta alan luzarotxoan egonda gero, tamal-tamalez esan eutsan:

—Ire galdua, mutil! Ori orrela ba'dok... orain pizti orren agoa ire aragitik aldentzeko, iru erritako elizetako kanpaik amar miñituren ba-